

حلقه‌های ماتریسی به طور قوی تمیز روی حلقه‌های موضعی جابجایی

توسط

محبوبه رستم زاده

رساله ارائه شده به عنوان بخشی از ملزومات برای دریافت درجه

محض (جبر) کارشناسی ارشد ریاضی

زیر نظر

دکتر محمد حسین حسینی

استاد مشاور

دکتر حسین فضایی مقیمی

۲ شهریور ۱۳۹۰

دانشکده ریاضی

دانشگاه بیرجند

تقدیم بہ نازنین مادرم

بہ خاطر سہمی ہمدلی ہو عاشقانہ ہائش

و بہ پدر مہربانم

بہ پاس دلگرمی ہو ہمراہی ہائش

قدردانی و شکر

حمد و سپاس بیکران خداوند مهربانی را که سزااست که هر آنچه دارم از لطف و عنایت بی پایان اوست. خداوند بزرگ را شاکرم که یاریم نمود تا انجام این کار با تمام فراز و نشیب هایش به پایان رسد. پس از حمد و سپاس خداوند، از زحمات و بزرگواری های بهترین و دوست داشتنی ترین فرزندکم که همواره برای من الگوی محم انسانیت و بزرگ نشی هستند، صمیمانه شکر و قدردانی می نمایم.

بر خود لازم می دانم از راهبانی ها و همکاری های همیشگی استاد کرامت درم جناب آقای دکتر محمد حسین حسینی که تمام سختی ها و مشکلات را برای پیشرفت و سکوفایی اینجانب تحمل می کنند و هم چنین جناب آقای دکتر حسین فضایی مقیمی به خاطر افتادها و پیشنهادهای سازنده شان شکر و قدردانی نمایم. از جناب آقای دکتر حسین اقدامی به خاطر صبر و حوصله و دقتشان و از جناب آقای دکتر محمد مهدی نصرآبادی که با وجود مشغله های فراوان، وقت گرانبایشان را، برای داوری این پایان نامه قرار دادند کمال شکر و امتنان را دارم.

فهرست مطالب

۱	پیشنیازها	۱
۱	حلقه ها	۱.۱
۱۱	توسیع ها	۲.۱
۱۳	مدول ها	۳.۱
۲۲	حلقه های تمیز و π -منظم	۲
۲۲	حلقه های تمیز و به طور قوی تمیز	۱.۲
۲۴	حلقه های منظم و π -منظم	۲.۲
۳۲	حلقه های ماتریسی به طور قوی تمیز روی حلقه های موضعی جابجایی	۳
۳۲	مقدمات و فاکتورگیری در $R[t]$	۱.۳
۳۹	فاکتورگیری SRC و به طور قوی تمیزی در $M_n(R)$	۲.۳
۴۹	مثال هایی از حلقه های SRC	۳.۳
۶۰	فاکتورگیری PR	۴.۳
۶۴	حلقه های ماتریسی به طور قوی π -منظم	۵.۳

حلقه‌های ماتریسی به طور قوی تمیز روی حلقه‌های موضعی جابجایی

چکیده

یک عنصر از یک حلقه به طور قوی تمیز نامیده می‌شود، اگر بتوان آن را به صورت جمع یک یکه و خودتوان نوشت که با هم جابجا می‌شوند و یک حلقه به طور قوی تمیز نامیده می‌شود، اگر هر عنصر آن به طور قوی تمیز باشد. در این پایان نامه نشان می‌دهیم چه موقع حلقه‌ی ماتریسی $n \times n$ روی یک حلقه‌ی موضعی جابجایی به طور قوی تمیز می‌شود. همچنین شرایط معادلی برای اینکه یک ماتریس به طور قوی تمیز باشد، ارائه می‌دهیم. عنصر $a \in R$ به طور قوی منظم نامیده می‌شود، اگر زنجیره‌های $aR \supseteq aR^2 \supseteq \dots$ و $Ra \supseteq R^2a \supseteq \dots$ ایستا باشد. یک حلقه به طور قوی π -منظم نامیده می‌شود اگر هر عنصر آن به طور قوی π -منظم باشد.

واژه‌های کلیدی: حلقه‌ی تمیز، حلقه‌ی به طور قوی تمیز، حلقه‌ی به طور قوی π -منظم

پیشگفتار

در این پایان نامه نشان می‌دهیم که برای حلقه‌ی موضعی و جابجایی R و $n \geq 1$ گزاره‌های زیر معادلند:

۱. $M_n(R)$ به طور قوی تمیز است؛

۲. $M_n(R)$ به طور قوی تمیز است اگر و فقط اگر هر ماتریس همراه در $M_n(R)$ به طور قوی تمیز است اگر و فقط اگر R یک حلقه‌ی $n-SRC$ باشد و برای هر $n < 6$ ، R یک حلقه‌ی $n-SR$ است اگر و فقط اگر R یک حلقه‌ی $n-SRC$ باشد. هم‌چنین نشان می‌دهیم برای حلقه‌ی موضعی جابجایی R ، $J(R)$ پوچ است اگر و فقط اگر R به طور قوی π -منظم باشد.

حلقه‌های تمیز و به طور قوی تمیز توسط نیکلسون معرفی شده‌اند و توسط چندین نویسنده از جمله چن و یانگ، زو مورد مطالعه قرار گرفته شده است.

این پایان نامه که بیشتر در آن به حلقه‌های به طور قوی تمیز و به طور قوی π -منظم می‌پردازیم، در سه فصل تدوین شده است. فصل اول یا فصل پیشنهادها شامل سه بخش بوده که در آن به ترتیب تعاریف و مفاهیم اولیه مربوط به حلقه‌ها و توسیع‌ها و مدول‌ها آورده شده است. فصل دوم در دو بخش به حلقه‌های تمیز

و به طور قوی تمیز و حلقه های منظم و π -منظم اختصاص دارد. فصل سوم نیز شامل پنج بخش است. بخش اول مربوط به مقدمات و فاکتورگیری در $R[t]$ است و بخش دوم به فاکتورگیری SRC و به طور قوی تمیزی در $M_n(R)$ می پردازد. در بخش سوم مثال هایی از حلقه های SRC را بیان می کنیم و در بخش چهارم، نوع دیگری از فاکتورگیری را معرفی می کنیم و بالاخره در بخش پنجم مطالب مربوط به حلقه های ماتریسی به طور قوی π -منظم را مطرح می کنیم.

فصل ۱

پیشنیازها

۱.۱ حلقه ها

تعریف ۱.۱.۱. عنصر a در حلقه‌ی یک‌دار R را معکوس پذیر چپ (راست) گوئیم اگر $c \in R$ ای $(b \in R)$ وجود داشته باشد که $ca = 1_R$ ($ab = 1_R$). عنصر c (b) معکوس چپ (راست) a نامیده می شود. عنصر $a \in R$ که معکوس پذیر چپ و راست باشد معکوس پذیر یا یکه نامیده می شود.

تبصره ۲.۱.۱. معکوس های چپ و راست یکه ی a در حلقه‌ی یک‌دار R لزوما یکی هستند (زیرا $ab = 1_R = ca$ ایجاب می کند که $b = 1_R b = (ca)b = c(ab) = c$). $(c 1_R = c$

تعریف ۳.۱.۱. فرض کنید R یک حلقه باشد عنصر $x \in R$ را یک مقسوم علیه صفر راست نامیم هرگاه $y \in R, y \neq 0$ موجود باشد به طوری که $yx = 0$. مشابه

عنصر $x \in R$ را یک مقسوم علیه صفر چپ می نامیم هرگاه $y \in R$ $y \neq 0$ موجود باشد به طوری که $xy = 0$. عنصر $x \in R$ را یک مقسوم علیه صفر می خوانیم هرگاه مقسوم علیه صفر راست و چپ باشد.

تبصره ۴.۱.۱. اگر R یک حلقه‌ی جابجایی باشد آن‌گاه هر مقسوم علیه صفر راست یک مقسوم علیه صفر چپ نیز است و بالعکس.

تعریف ۵.۱.۱. حلقه‌ی جابجایی و یکدار R با خاصیت $1_R \neq 0$ و فاقد مقسوم علیه‌های صفر، یک دامنه‌ی صحیح نامیده می شود. حلقه‌ی یکدار D با خاصیت $1_D \neq 0$ که در آن هر عنصر ناصفر یکه باشد یک حلقه‌ی بخشی نام دارد. هر میدان یک حلقه‌ی بخشی تعویض پذیر است.

براحتی ثابت می شود که حلقه‌ی یکدار R یک حلقه‌ی بخشی است اگر و فقط اگر عناصر ناصفر R تحت ضرب گروه تشکیل دهند.

تعریف ۶.۱.۱. فرض کنید R و S دو حلقه‌ی جابجایی و یکدار باشند. تابع $f: R \rightarrow S$ یک همریختی حلقه‌هاست. مشروط بر اینکه به ازای هر $a, b \in R$ داشته باشیم

$$(الف) \quad f(ab) = f(a)f(b)!$$

$$(ب) \quad f(a+b) = f(a) + f(b)!$$

$$(ج) \quad f(1_R) = 1_S.$$

یک تکریختی (بروریختی، یکریختی) از حلقه‌ها یک همریختی از حلقه‌هاست که نگاشتی یک به یک (پوشا، یک به یک و پوشا) باشد.

هسته‌ی همریختی $f : R \rightarrow S$ از حلقه‌ها هسته‌ی آن به عنوان نگاشت گروه‌های جمعی است، یعنی $\text{Ker } f = \{r \in R \mid f(r) = 0\}$. به همین نحو نقش f ، که با $\text{Im } f$ نموده می‌شود، عبارت است از $\{s \in S \mid s = f(r) \ \forall r \in R\}$.

تعریف ۷.۱.۱. فرض کنید R یک حلقه باشد. زیرمجموعه‌ی ناتهی I از R یک ایده‌آل چپ (راست) R نامیده می‌شود هرگاه به ازای هر $a, b \in I$ و هر $r \in R$ ، $ra \in I$ و $a - b \in I$ و $ar \in I$ باشد.

زیرمجموعه‌ی ناتهی I از حلقه‌ی R را یک ایده‌آل (دو طرفه) R می‌نامند هرگاه I یک ایده‌آل چپ و راست R باشد.

مثال ۸.۱.۱. فرض کنید $n \in \mathbb{Z}$ و $I = \{nk \mid k \in \mathbb{Z}\}$. I یک زیر حلقه است. هم‌چنین به ازای هر $r \in \mathbb{Z}$ ، $(nk)r = n(kr) \in I$ و $r(nk) = n(rk) \in I$. از این رو I ایده‌آلی از $\mathbb{Z}$ است.

قضیه ۹.۱.۱. فرض کنید R یک حلقه و I ایده‌آلی از R باشد. در این صورت گروه خارج قسمتی جمعی R/I حلقه‌ای است که در آن ضرب به صورت زیر داده می‌شود:

$$(a + I)(b + I) = ab + I$$

هرگاه R تعویض پذیر یا یکدار باشد، همین امر برای R/I نیز درست است.

□

برهان. به صفحه‌ی ۱۹۴ از [۱۱] مراجعه کنید.

تعریف ۱۰.۱.۱. عنصر x از حلقه‌ی R را پوچ توان نامیم هرگاه $n \in \mathbb{N}$ موجود باشد به طوری که $x^n = 0$.

تعریف ۱۱.۱.۱. فرض کنید I ایده‌آلی از حلقه‌ی R باشد.

(الف) I یک ایده‌آل پوچ نامیده می‌شود هرگاه هر عنصر آن عنصری پوچ توان باشد.

(ب) I یک ایده‌آل پوچ توان نامیده می‌شود هرگاه به ازای عدد صحیح مثبت n $I^n = \{0\}$ ،

تعریف ۱۲.۱.۱. در حلقه‌ی R مجموعه‌ی عناصر پوچ توان تشکیل یک ایده‌آل می‌دهند. این ایده‌آل را پوچ رادیکال R می‌نامیم و با $Nil(R)$ نمایش می‌دهیم.

تعریف ۱۳.۱.۱. حلقه‌ی R را کاهشی می‌نامیم هرگاه عضو پوچ توان غیر صفر نداشته باشد.

مثال ۱۴.۱.۱. هر دامنه‌ی صحیح، یک حلقه‌ی کاهشی است. همچنین هر میدان نیز کاهشی می‌باشد.

مثال ۱۵.۱.۱. در حلقه‌ی $\mathbb{Z}_8$ ، ایده‌آل $I = \{\bar{0}, \bar{4}\}$ یک ایده‌آل پوچ و نیز پوچ توان است.

تعریف ۱۶.۱.۱. ایده‌آل I از حلقه‌ی R را به طور متناهی تولید شده گوییم هرگاه عناصر $a_1, a_2, \dots, a_n \in R$ موجود باشد به طوری که $I = \langle a_1, a_2, \dots, a_n \rangle$. همچنین اگر $I = \langle a \rangle$ که $a \in R$ آن‌گاه I را یک ایده‌آل اصلی می‌نامیم.

تعریف ۱۷.۱.۱. فرض کنید R حلقه‌ای تعویض پذیر یکدار باشد. اگر هر ایده‌آل R یک ایده‌آل اصلی باشد، آن‌گاه R حلقه‌ی ایده‌آل اصلی نامیده می‌شود.

حوزه ی صحیحی را که حلقه ی ایده آل اصلی نیز باشد حوزه ی ایده آل اصلی (PID) می نامند.

مثال ۱۸.۱.۱. هر حلقه ی بخشی یک PID است. $\mathbb{Q}$ یک حلقه ی بخشی است پس PID است.

ایده آل سره ی P از حلقه ی R را یک ایده آل اول نامیم هرگاه برای هر $a, b \in R$ که $ab \in P$ داشته باشیم $a \in P$ یا $b \in P$. هم چنین ایده آل سره ی M از حلقه ی R را یک ایده آل ماکسیمال نامیده می شود هرگاه برای هر ایده آل $M \subseteq N \triangleright R$ داشته باشیم $N = M$ یا $N = R$.

مثال ۱۹.۱.۱. به ازای هر عدد اول p ، ایده آل $M = \langle p \rangle$ در حلقه ی $\mathbb{Z}$ یک ایده آل ماکسیمال است.

قضیه ۲۰.۱.۱. در حلقه ی ناصفر و یکدار R همواره ایده آل های (چپ) ماکسیمال وجود دارند. در واقع، هر ایده آل (چپ) در R (جز خود R) مشمول یک ایده آل (چپ) ماکسیمال است.

برهان. به [۱۱] صفحه ی ۱۹۸ مراجعه کنید. $\square$

تعریف ۲۱.۱.۱. یک حلقه ی موضعی حلقه ی تعویض پذیر یکداری است که ایده آل ماکسیمال منحصر بفرد دارد.

تعریف ۲۲.۱.۱. حلقه ی R را نیمه موضعی می نامیم اگر تنها دارای تعدادی متناهی ایده آل ماکسیمال باشد.

تبصره ۲۳.۱.۱. چون هر ایده‌آل در یک حلقه‌ی یک‌دار مشمول ایده‌آل ماکسیمال است. ایده‌آل ماکسیمال منحصر بفرد حلقه‌ی موضعی R باید هر ایده‌آل R (البته غیر از خود R) را شامل باشد.

مثال ۲۴.۱.۱. هرگاه p اول بوده و $n \geq 1$ آن‌گاه $\mathbb{Z}_{p^n}$ یک حلقه‌ی موضعی با ایده‌آل ماکسیمال منحصر به فرد (p) است.

تعریف ۲۵.۱.۱. حلقه‌ی R را نشاینده در حلقه‌ی S گویند هرگاه یک تکریختی از R به داخل S موجود باشد.

از تعریف فوق نتیجه می‌شود که حلقه‌ی R قابل نشانیدن در حلقه‌ی S است هرگاه زیر حلقه‌ی T ای از S موجود باشد به طوری که $R \cong T$.

قضیه ۲۶.۱.۱. هر حلقه‌ی R را می‌توان در حلقه‌ی یک‌دار S نشانید به طوری که R یک ایده‌آل S باشد. اگر R تعویض پذیر باشد، آن‌گاه S نیز تعویض پذیر است.

برهان. به [۱۸] صفحه‌ی ۳۹۸ مراجعه کنید. $\square$

قضیه ۲۷.۱.۱. فرض کنید R حلقه‌ای تعویض پذیر و فاقد مقسوم علیه صفر باشد. در این صورت می‌توان R را در یک حوزه‌ی صحیح نشانید.

برهان. به [۱۸] صفحه‌ی ۳۹۹ مراجعه کنید. $\square$

تعریف ۲۸.۱.۱. فرض کنید R یک حلقه باشد. اگر $f(t) = a_0 + a_1t + \dots + a_nt^n$ که $a_n \neq 0$ ، یک چندجمله‌ای در $R[t]$ باشد، آن‌گاه n را درجه‌ی $f(t)$ نامیده و آن را با $\deg f(t)$ نمایش می‌دهند، هم‌چنین a_n را ضریب پیشرو $f(t)$ می‌نامند. اگر R یک‌دار باشد و $a_n = 1$ ، آن‌گاه $f(t)$ یک چندجمله‌ای تکین نامیده می‌شود.

تعریف ۲۹.۱.۱. فرض کنید R یک حلقه‌ی تعویض پذیر یکدار باشد و داشته باشیم

$f(t) = a_0 + a_1t + \dots + a_nt^n \in R[t]$ به ازای هر $r \in R$ ، تعریف کنید

$$f(r) = a_0 + a_1r + \dots + a_nr^n$$

وقتی $f(r) = 0$ ، r را یک ریشه یا صفر $f(t)$ می نامند.

تعریف ۳۰.۱.۱. حلقه‌ی R در شرط زنجیر نزولی (DCC) برای ایده‌آل‌های چپ

(راست) صدق می کند هرگاه به ازای هر دنباله از ایده‌آل‌های چپ (راست) I_1 ،

$I_1, \dots, I_2, \dots$ از R به صورت $I_1 \supseteq I_2 \supseteq \dots$ ، عدد صحیح مثبت n (وابسته به دنباله)

موجود باشد به طوری که

$$I_n = I_{n+1} = \dots$$

تعریف ۳۱.۱.۱. حلقه‌ای که در شرط DCC برای ایده‌آل‌های چپ (راست) صدق

می کند یک حلقه‌ی آرتینی چپ (راست) می نامند.

حلقه‌ای که آرتینی چپ و آرتینی راست باشد یک حلقه‌ی آرتینی نامیده می شود.

تعریف ۳۲.۱.۱. حلقه‌ی R در شرط زنجیر صعودی (ACC) برای ایده‌آل‌های

چپ (راست) صدق می کند هرگاه به ازای هر دنباله از ایده‌آل‌های چپ (راست)

$I_1, I_2, \dots$ از R به صورت $I_1 \subseteq I_2 \subseteq \dots$ ، عدد صحیح مثبت n (وابسته به

دنباله) موجود باشد به طوری که

$$I_n = I_{n+1} = \dots$$

تعریف ۳۳.۱.۱. حلقه‌ای که در شرط ACC برای ایده‌آل‌های چپ (راست) صدق می‌کند یک حلقه‌ی نوتری چپ (راست) می‌نامند.

حلقه‌ای که نوتری چپ (راست) باشد یک حلقه‌ی نوتری می‌شود.

تعریف ۳۴.۱.۱. فرض کنید R یک حلقه باشد، در این صورت کوچکترین عدد طبیعی n را که برای هر $x \in R$ داشته باشیم $nx = 0$ ، مشخصه‌ی حلقه‌ی R می‌نامیم. در صورتی که چنین n ی موجود نباشد، R را از مشخصه‌ی صفر می‌نامیم. مشخصه‌ی حلقه‌ی R را با $Char(R)$ نشان می‌دهیم.

مثال ۳۵.۱.۱. حلقه‌های $\mathbb{Z}$ ، $\mathbb{Q}$ و $\mathbb{R}$ از مشخصه‌ی صفر هستند.

مثال ۳۶.۱.۱. هرگاه x مجموعه‌ای غیرتهی باشد، آن‌گاه مشخصه‌ی حلقه‌ی $(P(X), \Delta, \cap)$ برابر ۲ است. زیرا برای هر $A \subseteq X$ داریم:

$$A \Delta A = (A - A) \cup (A - A) = \emptyset \iff 2A = A \Delta A = \emptyset$$

تعریف ۳۷.۱.۱. عنصر x از حلقه‌ی R را خودتوان نامیم هرگاه داشته باشیم $x^2 = x$.

مثال ۳۸.۱.۱. عناصر خودتوان حلقه‌ی $(\mathbb{Z}_8, \oplus, \odot)$ عبارتند از ۰ و ۱.

تعریف ۳۹.۱.۱. فرض کنید B یک حلقه، A یک زیرحلقه از B و C مجموعه‌ی عناصری از B باشد که روی A صحیح هستند، در این صورت C را بستار صحیح A در B می‌نامند. اگر $C = A$ آن‌گاه A به طور صحیح بسته در B نامیده می‌شود و اگر $C = B$ آن‌گاه حلقه B یک حلقه‌ی صحیح روی A نامیده می‌شود.

تعریف ۴۰.۱.۱. فرض کنید I یک ایده‌آل از حلقه‌ی R باشد. عنصر $r \in R$ را روی I صحیح گویند هرگاه عدد صحیح n و عناصر $a_i \in I^i$ برای $i = 1, 2, \dots, n$ موجود باشند به طوری که

$$r^n + a_1 r^{n-1} + a_2 r^{n-2} + \dots + a_{n-1} r + a_n = 0$$

مجموعه‌ی تمام عناصری را که روی I صحیح باشد بستار صحیح I نامیده می‌شود.

تعریف ۴۱.۱.۱. فرض کنید F یک میدان باشد، چندجمله‌ای $p(x) \in F[x]$ را تحویل ناپذیر گوئیم هرگاه نتوان آنرا به صورت $p(x) = f(x)g(x)$ نوشت که در آن $f(x)$ و $g(x)$ چندجمله‌ای‌های غیرثابت از $F[x]$ باشند.

تعریف ۴۲.۱.۱. برای هر دو ماتریس A و B روی حلقه‌ی R جمع قطری آن‌ها را با $A \oplus B$ نمایش می‌دهیم و به شکل زیر تعریف می‌شود

$$A \oplus B = \begin{pmatrix} A & 0 \\ 0 & B \end{pmatrix}$$

تعریف ۴۳.۱.۱. p را یک عدد اول ثابت در نظر بگیرید، یک عدد صحیح p -ادیک می‌تواند به روش‌های مختلفی بیان شود.

یک طرز نمایش آن از طریق سری‌های

$$x = a_0 + a_1 p + a_2 p^2 + \dots, \quad a_i \in \mathbb{Z} \quad (1)$$

می باشند. مجموع‌های جزئی عبارتست از $x_n = a_0 + a_1p + \dots + a_np^n$. بنابراین

$$x_n - x_{n-1} = a_np^n$$

یک عدد صحیح p -ادیک می‌تواند به عنوان یک دنباله از اعداد صحیح $\{x_0, x_1, \dots\}$

تعریف شود که در شرط زیر صدق کند

$$x_n \equiv x_{n-1} \pmod{p^n}, \quad n = 1, 2, \dots \quad (2)$$

فرض کنید یک دنباله در (۲) صدق کند می‌توانیم ضرایب سری (۱) را بیابیم با

$$a_0 = x_0, \quad a_1 = \frac{x_1 - x_0}{p}, \quad a_2 = \frac{x_2 - x_1}{p^2}, \dots$$

دنباله‌های x و y ، یک عدد صحیح p -ادیک یکسان تعریف می‌کنند اگر و فقط اگر

$$x_n \equiv y_n \pmod{p^{n+1}}, \quad n = 0, 1, \dots$$

جایگزین کردن هر x_n با کوچکترین عدد صحیح نامنفی هم نهشت با آن به کالبد

p^{n+1} معادل است با محدود کردن a_i در (۱) به $\{0, 1, \dots, p^{n-1}\}$ [اینرا نمایش

استاندارد می‌نامیم].

با استفاده از (۱) جمع و ضرب اعداد صحیح p -ادیک همان جمع و ضرب چندجمله

ای‌ها تعریف می‌شود. با نمایش (۲) در نظر می‌گیریم

$$x + y = \{x_n + y_n\}, \quad xy = \{x_n y_n\}$$

با جمع و ضرب تعریف شده، مجموعه‌ی اعداد صحیح p -ادیک یک حلقه است که آن را با θ_p نشان می‌دهیم. اعداد صحیح گویای $\mathbb{Z}$ تشکیل زیرحلقه از θ_p از طریق $x = \{x, x, x, \dots\}$ می‌دهد.

۲.۱ توسیع‌ها

تعریف ۱.۲.۱. فرض کنید F یک میدان و K زیر میدانی از آن باشد. میدان F را یک توسیع K نامند، که آن را با F/K نشان می‌دهیم. F/K یک توسیع میدان یا میدان توسیع نامیده می‌شود.

تعریف ۲.۲.۱. فرض کنید F/K یک توسیع میدان باشد. عنصر $a \in F$ را روی K جبری گویند هرگاه عناصر $k_0, k_1, \dots, k_n \in K$ (که همه صفر نیستند) موجود باشند به طوری که $k_0 + k_1 a + \dots + k_n a^n = 0$.

فرض کنید F/K یک توسیع میدان باشد و $a \in F$. در این صورت a روی K جبری است اگر و فقط اگر a ریشه‌ی یک چندجمله‌ای ناصفر با ضرایب در K باشد.

مثال ۳.۲.۱. عنصر $\sqrt{2}$ در $\mathbb{R}$ روی $\mathbb{Q}$ جبری است. زیرا به طور واضح $\sqrt{2}$ ریشه‌ی چندجمله‌ای $x^2 - 2 \in \mathbb{Q}$ است.

تعریف ۴.۲.۱. فرض کنید K میدانی دلخواه باشد. میدان F را بستار جبری K نامند هرگاه

۱. F/K جبری باشد؛